

EKOSYSTEMTJÄNSTER

– fantastiskt eller förödande
för biologisk mångfald?

Rapport från Mångfaldskonferensen 2016

CBM Centrum för
biologisk mångfald

INNEHÅLL

SAMMANFATTNING: Stora förväntningar på nytt begrepp.....	3
INLEDNING: Välkomna till Mångfaldskonferensen 2016 om Ekosystemtjänster!.....	4
PRESENTATIONER.....	5
Nationellt och internationellt arbete med ekosystemtjänster.....	5
Värdefulla ekosystemtjänster och rik biologisk mångfald – två sidor av samma mynt eller olika valutor?	6
Värdering av ekosystemtjänster – anpassa studier efter behov och kommunicera resultaten klokt.....	7
Ny studie: Spelar ekosystemtjänstbegreppet i planering och beslutsfattande egentligen någon roll?	8
Vad gör ekosystemtjänstbegreppet med vår föreställningsvärld?	9
GRUPPDISKUSSIONER	10
GRUPP A. Hur används ekosystemtjänster som besluts- och lanseringsverktyg i kommunal verksamhet?	10
GRUPP B. Vad kan begreppet ekosystemtjänster tillföra jordbruket och odlingslandskapet?	13
GRUPP C. Hur skapas och förloras ekosystemtjänster?	17
GRUPP D. Vad finns det för synergier och motsättningar mellan ekosystemtjänster och biologisk mångfald i miljökvalitetsmålen.....	20
Reflekterande panel	25
Publikens frågor	26
Program.....	28

SAMMANFATTNING

Stora förväntningar på nytt begrepp

Konferensen i korthet

När: 27 oktober 2016

Var: SLU:s Campus Ultuna, Uppsala.

Av vem: Centrum för biologisk mångfald i samarbete med Naturvårdsverket.

För vem: Tjänstemän på kommuner, länsstyrelser och nationella myndigheter; konsulter inom naturvård, landskapsarkitektur och planering; representanter för ideella organisationer; och forskare från landets universitet och högskolor.

Projektledare: Anders Esselin, Man & Nature, och Anna Westin, CBM

Moderator: Anders Esselin, Man & Nature

Foto: Annika Borg

Vi är på väg från teori till praktik när det gäller ekosystemtjänster. Det har gått relativt kort tid från uppkomst till implementering. Många olika aktörer utvecklar nu parallellt skilda sätt att identifiera, systematisera, kartera och värdera ekosystemtjänster.

I vilken mån är begreppets teori i fas med dess praktik? Vilka olika synsätt, värderingar och arbetsätt finns vad gäller ekosystemtjänster – och vad innebär det för tjänste-

män, forskare och praktiker, och i slutändan naturen, det vill säga det som begreppsbygget ytterst är satt att värna?

Det finns stora förväntningar på vad ekosystemtjänstanalyser av olika slag ska bidra med i form av ökad förståelse och hänsyn i planering och beslutsfattande. Men det finns oklarheter om hur ekosystemtjänster och biologisk mångfald förhåller sig till varandra, och om begreppet kan fungera

som ett bra och praktiskt verktyg just för arbetet med biologisk mångfald.

På Mångfaldskonferensen 2016 ville vi belysa de möjligheter och begränsningar som idag diskuteras. Också det praktiska arbetet med biologisk mångfald och ekosystemtjänster lyftes fram.

Konferensen arrangerades av CBM tillsammans med Naturvårdsverket.

INLEDNING

Foto: Annika Berg

Välkomna till Mångfaldskonferensen 2016 om Ekosystemtjänster!

Ekosystemtjänster, adaptiv förvaltning, grön infrastruktur med flera begrepp är i omlopp inom miljö- och naturvård. Introduktionen av nya begrepp och angreppssätt är en del av miljöpolitiken. De kan både skapa oklarheter och förvirring men också nytänkande och stora möjligheter till utveckling. Begrepp är ju vårt sätt som människor att ge mening till olika företeelser, som t.ex. begreppen natur och kultur. När nya politiska begrepp landar i den praktiska verkligheten i företag, på länsstyrelser, regioner och i kommuner så kommer de att tolkas i sitt specifika sammanhang. Det finns stora politiska förväntningar på de förändringar i synsätt som användningen av ekosystemtjänstbegreppet ska åstadkomma. I konferensen

ser vi resultat från studier och tillämpningar som visar att flera av förväntningarna infrias. Men vi ser också frågetecken som behöver rätas ut och områden där begreppet inte fungerar så väl. Nu när Sverige befinner sig i ett inledningskede i den praktiska användningen av begreppet ekosystemtjänster i planering och beslutsfattande, är det därför intressant att ge praktiken en genomlysning.

16:e mångfaldskonferensen

CBM:s konferens Ekosystemtjänster i teori och praktik, i samarbete med Naturvårdsverket, är den 16:e mångfaldskonferensen i CBM:s regi. Syftet med konferensen är att göra en djupdykning i hur tillämpningen av, praktiken, ser ut just nu när Sverige kommit en bit

Foto: Håkan Tunón

CBM:s föreståndare Tuija Hilding-Rydevik hälsar välkommen i början av dagen.

fram i arbetet att faktiskt arbeta med begreppet i planering och beslutsfattande på olika nivåer och i olika sektorer. Hur har begreppet ekosystemtjänster tagits emot? Blir värdet av naturens tjänster för människa och samhällen tydligare och högre värderade? Kan begreppet hjälpa till att stoppa utrotningen av biologisk mångfald? På vilket sätt är biologisk mångfald en ekosystemtjänst? Eller är biologisk mångfald "bara" en förutsättning för alla andra ekosystemtjänster?

Välkommen till MK16 – Ekosystemtjänster i teori och praktik!

PRESENTATIONER

Nationellt och internationellt arbete med ekosystemtjänster

Karin Skantze, Naturvårdsverket

Ekosystemtjänster är grunden i människans välfärd, ändå är tjänsterna ofta osynliga i flera samhällsbeslut. Ekosystemtjänster är alla produkter och tjänster som naturens ekosystem ger oss människor och som bidrar till vår välfärd och livskvalitet. När vi synliggör ekosystemtjänster blir det så uppenbart att ett ekosystem ger flera olika tjänster. Och en rik biologisk mångfald är en förutsättning för långsiktig leverans. Genom att gynna flera olika tjänster kan produktionen bli mer stabil och av bättre kvalitet. Mer blandade skogar är bättre rustade mot hårda vindar och ger högre biomassa-produktion. Och odling av grödor i landskap med plats för flera olika arter av pollinatörer och naturliga fiender till skadegörare minskar behovet av kemisk bekämpning och risken för resistens, dessutom ökar mängd och kvalitén i produktionen.

Värdet av ekosystemtjänster behöver inte uttryckas i monetära termer, att beskriva det med

ord fungerar också. Det viktiga är att värdet synliggörs, så att beslut kan fattas medvetet om framtida konsekvenser. Som en restaurerad våtmark i Värmdö kommun som fördröjer vatten och minskar risken att en cykelbana översvämmas. Kostnaden för att restaurera våtmarken är lägre än att dra om cykelbanan. På köpet tar våtmarken upp partiklar och näringsämnen från vatten och inte minst gynnar den biologiska mångfalden.

En guide för värdering av ekosystemtjänster finns på Naturvårdsverkets hemsida. FN:s globala plattform för biologisk mångfald och ekosystemtjänster, IPBES, har nyligen publicerat en rapport som visar på ett mer gediget sätt än någon tidigare gjort att det behövs stora insatser för att vända den negativa utvecklingen för världens bin och andra pollinerande arter. IPBES lyfter fram att ekosystemtjänster är en förutsättning för vår välfärd och konstaterar att matproduktion till enorma värden är direkt beroende av pollinering.

Äpplen, kakao och kaffe är exempel på livsmedel som berörs. Samtidigt riskerar 40 procent av världens bin, fjärilar och andra arter som pollinerar att dö ut, vilket skulle få allvarliga

konsekvenser för livsmedelsförsörjningen.

Naturvårdsverket driver just nu en kommunikationssatsning om ekosystemtjänster. Vi har regeringens uppdrag att kommunicera värdet av ekosystemtjänster under åren 2014–2017. Arbetet ska bidra till att nå etappmålet i miljömålssystemet som innebär att ekosystemtjänster ska vara integrerade i viktiga beslut i samhället senast 2018.

Foto: Håkan Tunön

Om Karin Skantze

Karin Skantze arbetar på Naturvårdsverkets Landskapsenhet. Hon är projektledare för en pågående kommunikationssatsning om ekosystemtjänster, ett uppdrag från regeringen för att få fler beslut i samhället som inkluderar värdet och betydelsen av ekosystemtjänster. Karin arbetar också med att utvärdera EU-jordbrukspolitik och hon är aktiv i Landsbygdsnätverket där hon också är ledamot i styrgruppen. Under flera år har Karin arbetat med miljöledningssystemet på Naturvårdsverket, bland annat som revisionsledare.

Värdefulla ekosystemtjänster och rik biologisk mångfald – två sidor av samma mynt eller olika valutor?

Tommy Lennartsson, CBM

Ekosystemtjänst är ett nytt begrepp för en natursyn som varit rådande sedan antiken – att naturen ger människan nyttigheter. Hur bidrar ett fokus på dessa nyttigheter till bevarande och uthålligt nyttjande av biologisk mångfald?

Bevarande av ekosystemtjänster är idag en del av de svenska miljökvalitetsmålen, men såväl i Sverige som internationellt är det rätt oklart vilka ekosystemtjänster som bör prioriteras för att bidra till att förbättra statusen för biologisk mångfald. Många ekosystemtjänster går hand i hand med rik biologisk mångfald, men det finns också tjänster som kan ha rent negativ inverkan på bevarandemålen för biologisk mångfald. Det finns ett stort behov av att bättre precisera målen för bevarande av ekosystemtjänster inom naturvårdsarbetet.

Det omvända då, hur bidrar bevarande av biologisk mångfald till att skapa ekosystemtjänster? I odlingslandskapet behöver de

sista resterna av det förindustriella jordbrukets ekosystem restaureras och skötas. Det innebär i princip att man behöver göra de historiskt viktiga ekosystemtjänsterna, som naturbete, attraktiva och användbara även i dagens samhälle. Miljöersättningar i kombination med naturvårdsåtgärder bidrar till det. Det finns givetvis också naturvårdsmål som försämrar leveransen av ekosystemtjänster; exempelvis minskar skyddet av skog tillgången på virkesråvara.

Ekosystemtjänst-begreppet kan belysa det ekonomiska värdet av naturen. Men att föra in biologisk mångfald på den marknadsekonomiska spelplanen är inte oproblematiskt. Det kan visa sig att den tjänst naturen kan leverera kan fås billigare och mer effektivt på annat sätt. Markavvattning i stället för våtmarker som översvåmningskydd, skogsgödsling i stället för mykorrhiza. Eller att de ekosystemtjänster som är positivt korrelerade med rik biologisk mångfald har lägre ekonomiskt värde än

exempelvis skoglig virkesproduktion. Säkerligen är det mycket av den biologiska mångfald vi vill bevara som inte har något tydligt ekonomiskt värde i de marknads- eller nationalekonomiska tidsperspektiven. Därför, ju mer tyngd vi lägger vid ekosystemtjänsterna, desto större blir behovet av att balansera nyttoperspektivet mot en etisk och moralisk värdegrund för hur vi skall förhålla oss till jordens genetiska kapital och framtida generationer av människor.

Foto: Håkan Tunén

Om Tommy Lennartsson

Tommy Lennartsson är uppväxt på en skogs- och mjölkgård i Bergslagen. Han är forskare på CBM och naturvårdare på Upplandsstiftelsen. I sitt arbete jobbar han med tillämpad och teoretisk naturvård och naturvårdsbiologi i odlingslandskap, skog, kust, fjäll och infrastrukturens landskap. Han är särskilt inriktad på samband mellan markanvändning och ekosystem, idag och i ett historiskt perspektiv. Den historisk-ekologiska forskningen bedrivs bland annat genom projekt om biologiskt kulturarv i samverkan med Riksantikvarieämbetet och projekt om historiska jordbrukshushåll tillsammans med agrarhistoriker och ekonomhistoriker. Tommy har arbetat mycket med infrastruktur-biotoper i samverkan med Trafikverket och biologisk mångfald i ett klimatperspektiv med Naturvårdsverket. Han jobbar också med tillämpade skötsel- och restaureringsfrågor i Roslagens odlings- och kustlandskap.

Värdering av ekosystemtjänster – anpassa studier efter behov och kommunicera resultaten klokt

Lina Isacs, KTH

De vanligaste metoderna för att fånga och beskriva värdet av ekosystemtjänster bygger på att man frågar människor i enkäter om hur mycket de är villiga att betala för en viss förbättring i miljön – så kallade betalningsviljestudier. Beloppet man anger antas av ekonomer spegla människors subjektivt upplevda nytta eller rent av välbefinnandet de får av en given miljöförändring. Föga förvånande brukar betalningsviljestudier kritiserats för att missa en massa saker, ja, rent av gynna endast en viss typ av information och missgynna annan. En intressant kritik handlar om att när respondenterna uppmanas att tänka realistiskt och ta hänsyn till sin egen ekonomi (vilket är standard i betalningsviljeenkäter), riskerar t.ex. deras uppfattningar om etiskt ansvar att tryckas bort, trots att frågorna som ställs i enkäterna i allra högsta grad rör moral och etik.

Vad man faktiskt fångar i traditionella betalningsviljestudier är dock relativt utforskat. I traditionella studier har man inte fokuserat på att verifiera om man mäter det man säger att man mäter. Mitt doktorandprojekt fokuserar på att undersöka de här sakerna: i motsats till traditionella värderingsmetoder studerar jag motiven

bakom människors svar i både betalningsviljeenkäter, gruppdiskussioner och intervjuer om värdet av lokala miljöåtgärder. Ett syfte är att få en mer heltäckande bild av vad människor tycker är värdefullt i fråga om miljön än vad man hittills brukar få med traditionella värderingsmetoder. Ett annat syfte är att undersöka hur värden som inte kan mätas i pengar kan beskrivas och användas tillsammans med annat avgörande beslutsmaterial. För det senare ska beslutsfattare på olika nivåer delta i en så kallad deliberativa värdering. Slutligen tänker jag undersöka om (eller i vilken utsträckning) den ekonomiska teorin stämmer med verkligheten: finns det någon relevant koppling mellan människors betalningsvilja för ”ekosystemtjänster” och deras uppfattning om hur viktiga och värdefulla dessa är? Om inte – vilket preliminära resultat i projektet visar – vad är människors (ofta höga!) betalningsvilja för miljöförbättringar då ett mått på?

Foto: Håkan Tunön

Om Lina Isacs

Lina Isacs är miljöekonom och doktorand sedan 2015 på Avdelningen för miljöstrategisk analys på KTH. Hon undervisar i miljöekonomi och ekologisk ekonomi, och har tidigare arbetat på bland annat Naturvårdsverket och Kemikalieinspektionen och som tjänsteman för Miljöpartiet i Riksdagen, där hon 2012 skrev en utredning om alternativa välfärdsåtgärder.

Ny studie: Spelar ekosystemtjänstbegreppet i planering och **beslutsfattande** egentligen någon roll?

Tuija Hilding-Rydevik, CBM

Ja och nej är det svartvita svaret på om begreppet ekosystemtjänster uppfyller de stora förväntningar som ställs på dess användning. I rapporten *Ekosystemtjänster i praktiken* (Hilding-Rydevik, T och Blicharska, M, Naturvårdsverket 2016 rapport 6724) ger vi dock ett fylligt och nyanserat svar på om och hur begreppet används i planering och beslutsfattande i Sverige. Rapporten beskriver resultaten från ett uppdrag givet till Centrum för biologisk mångfald från Naturvårdsverket som ett led i deras arbete att synliggöra och kommunicera värdet av ekosystemtjänster.

Underlaget är intervjuer med tjänstemän från kommuner, länsstyrelser, nationella myndigheter, privata företag, miljökonsulter och 25 exempel på arbeten med ekosystemtjänster. Vid konferensen rapporterades resultaten från studien. En tydlig slutsats från studien är att användningen av ekosystemtjänstbegreppet och analyser är i ett tidigt utvecklingsskede i Sverige. Standardisering, god datatillgång och tydlighet finns ännu inte. Studien visar dock att arbetet i många fall uppfyller de stora förväntningar som finns. Samtidigt finns flera oklarheter som leder till frustration.

Arbetet med ekosystemtjänster visar bl.a. att: ny förståelse skapas för de värden och funktioner som naturen ger människor och samhällen; naturvårdens roll i samhället sätts in på ett mer tydligt sätt; prioriteringar tydliggörs vilket annars ofta sker outtalat; begreppets användning

bidrar till att multifunktionell markanvändning gynnas; ämnes- och yrkesgränser brygs över och när aktörer utanför de snävare miljö- och naturvårdssektorerna.

Begreppet används inte alltid eftersom det är svårt att kommunicera i vissa sammanhang. Att sätta ekonomiska värden på ekosystemtjänster upplevs av vissa aktörer som oroande och av andra upplevs det som mycket användbart. Olika miljökonsulter (ibland i samarbete med forskare), tillsammans med beställare, är de som utvecklar och driver fram olika metoder för ekosystemtjänst-analyser med direkt användning i planerings- och beslutsprocesser. Något som framkommer som problematiskt är hur biologisk mångfald kan och ska hanteras i relation till begreppet ekosystemtjänster.

Ekosystemtjänster i praktiken
Erfarenheter av att praktiskt använda begreppet ekosystemtjänster i planering och beslutsfattande i Sverige och en exempelsamling

Prof. Tuija Hilding-Rydevik
PhD Malgorzata Blicharska
Centrum för biologisk mångfald (CBM), SLU och Uppsala universitet

Foto: Håkan Tunón

Om Tuija Hilding-Rydevik

Tuija Hilding-Rydevik är professor i miljöbedömning och är sedan 2011 föreståndare för Centrum för biologisk mångfald (CBM). Hennes forskning visar hur professionella aktörer inom beslutsfattande och planering tar emot och agerar på miljö- och hållbarhetspolitiken. Aktörernas föreställningar om t.ex. vad ekosystemtjänster och miljöintegrering innebär och deras praktiska möjligheter att lära sig nya sätt att arbeta mer hållbart är i fokus. Tuija är ledamot i Vetenskapliga rådet för biologisk mångfald och ekosystemtjänster och Kärnavfallsrådet (regeringens vetenskapliga kommitté för slutförvar av utbränt kärnbränsle). Följ Tuija på twitter om mainstreaming, integrering av biologisk mångfald: @THRydevik

Vad gör ekosystemtjänstbegreppet med vår **föreställningsvärld**?

Carina Green, CBM

I min presentation lyfte jag ekosystemtjänster som begrepp. Ekosystemtjänst-begreppet är sprunget ur en specifik sociokulturell situation som säger mycket om vårt sätt att förhålla oss till det vi kallar natur och till vår omgivning. Som de mänskliga varelser vi är måste vi skapa mening av vår omvärld. Ofta är språket, orden och begreppen viktiga för att kategorisera och klassificera det vi upplever som "verkligt". Samtidigt formar vi vår "verklighet" genom den klassificering som vi gör och som vi insocialiseras i. Begrepp som natur, biodiversitet, eller ekosystemtjänster är några exempel på sådana begrepp som hjälper oss att förstå och göra mening av omvärlden, och de lär oss hur vi ska relatera till omvärlden på ett visst sätt.

Här fokuserade jag på begreppet

ekosystemtjänster för att titta närmare på hur ett "ekosystemtjänst-perspektiv" får oss att se på världen och omgivningen genom ett speciellt sociokulturellt filter. Jag belyste med hjälp av exempel från andra kulturella föreställningsvärldar vår egen normativitet kring naturvårdsfrågor och ifrågasatte delvis vår benägenhet att se ekosystemen som leverantörer av "tjänster" som kan jämföras och värderas. Syftet var att sätta in begreppet ekosystemtjänster i ett bredare perspektiv, som bakgrund till de mer praktiska och handgripliga diskussioner som konferensen i huvudsak behandlade.

Om Carina Green

Carina Green är filosofie doktor i Kulturanthropologi. Hon är forskare på Centrum för Biologisk Mångfald (CBM), SLU och arbetar också som forskare och lektor på institutionen för kulturanthropologi och etnologi vid Uppsala universitet. Hennes doktorsavhandling lades fram 2009 och har titeln *Managing Lapponia - A World Heritage as Arena for Sami Ethno-Politics in Sweden*. Här analyseras relationerna mellan samerna och myndigheterna då en förvaltningsplan för världsarvet Lapponia skulle tas fram. Greens forskning fokuserar främst på urfolks möjlighet till förvaltning av sina traditionella områden, med speciellt fokus på världsarvsområden. Internationella miljövårdsdiskurser och dess implementering nationellt och lokalt är också sådant som hennes forskning kommit att inrikta sig på, bl.a. i koppling till begrepp som Traditionell Kunskap och Indigenous and Local Knowledge. Eco-governance, Etniska mobiliseringsprocesser, identitetspolitik och natur/kulturvårdsdiskurs är också teoretiska infallsvinklar som används i forskningen. Geografiskt har hennes fält främst kommit att vara norra Sverige (Sápmi), Aotearoa/Nya Zeeland och Australien.

I vårt arbete med EST:

- Vara medvetna om vår egen normativa hållning.
- Vad säger Ekosystemtjänst-begreppet om oss?
- Varför finns det behov av begreppet?
- Vilka "mentala dörrar" stänger begreppet och det praktiska arbetet?
- Hur och varför lär vi ut EST-tänket och vad lär det oss?
- EST är inte något som *finns* (på ett mer filosofiskt plan) utan något vi konstruerar i vår tid och i vårt "rum" för att göra mening och bringa ordning.

GRUPPDISKUSSIONER

Eftermiddagens gruppdiskussioner var uppdelade i fyra teman, som vardera genomfördes två gånger. Deltagarna fick således möjlighet att vara med i två av de fyra grupperna. Till varje gruppdiskussion hade diskussionsledaren för den gruppen bjudit in en eller flera inledningstalare, för att belysa frågeställningen genom exempel från verksamheten, lyfta upp frågor och inspirera till diskussionen. Gruppdiskussionerna rapporteras här skriftligen. Vissa grupper hade två olika rapportörer, medan en av grupperna hade samma rapportör.

GRUPP A. Hur används ekosystemtjänster som besluts- och lanseringsverktyg i kommunal verksamhet?

Inledningstalare: Kristina Ask och Lena Brunsell, Ekologigruppen, samt Åke Hesslekrans och Juliet Leonette-Lidgren, Malmö stad.
Diskussionsledare: Tuija Hilding-Rydevik, CBM och Anders Esselin, Man&Nature.

BESKRIVNING

Inom både forskning och politik finns många men vaga förväntningar på hur ekosystemtjänstbegreppet och hur olika ekosystemtjänstanalyser kan bidra till att förbättra planering och beslutsfattande t.ex. i de svenska kommunerna. Vagheten finns också i relation till biologisk mångfald. Men vad behöver egentligen förbättras och för att åstadkomma vad? I denna session fördjupar vi diskussionen om dessa frågor. Syftet är att gå bortom ytliga hurrarop och positiva förväntningar och hitta det som inte fungerat i nuvarande angreppssätt och analyser, för att sedan tillsammans identifiera det mer specifika bidraget som ekosystemtjänster kan göra.

Denna session innehåller två olika presentationer:

1. MEST, Malmö Ekosystemtjänster, Malmö stad (Åke Hesslekrans, Juliet Leonette-Lidgren).
2. EST-perspektiv i stadsplaneringen - risk eller genombrott. Ekologigruppen (Lena Brunsell, Kristina Ask).

Inledande presentation: MEST gröna sidan upp?

Av Åke Hesslekrans, Juliet Leonette-Lidgren)

Det är bråttom och det är bara en av utmaningarna i att hantera den täta och gröna staden. MEST-projektet inleddes med fyra övergripande frågor: OM? VAR? NÄR? och HUR? hänsyn till ekosystemtjänster kan inkluderas i planprocessen. Bakom dessa frågor ligger den tydliga ambitionen; att gå från att göra minsta möjliga skada till att göra största möjliga nytta. Enligt översiktsplanen för Malmö ska staden byggas tät, grön och blandad.

Men det råder både förvirring och oenighet i vad man egentligen menar med grön. Det gröna i den täta, gröna och blandade staden måste diskuteras och definieras. Och det är oerhört viktigt att det inte blir en fråga, i brist på tid och resurser, om antingen eller; tätt eller grönt, utan både och. Arbetet inom MEST-projektet har kommit att till stor del handla om förändring. Förändra vår syn på naturen, förändra vårt sätt att kommunicera och samarbeta, till syvende och sist att förändra rådande paradig. Vi söker nya metoder och arbetssätt där naturen utgör en självklar grund för vår urbana livsstil och vår

Foto: Annika Borg

och kommande generationers välbefinnande. Det betyder att synliggörandet av värdet av ekosystemtjänster ska in så tidigt som möjligt i stadsbyggnadsprocessen. Och att både ge större möjligheter att säkra befintliga värden och att ge förutsättningar för att möta behov av ytterligare ekosystemtjänster. För att hänsyn till ekosystemtjänster ska bli en integrerad del av planerings- och genomförandeprocessen behöver frågan prioriteras, kunskapsnivån höjas och tydliga stöd ges. Vi redovisar hur vi arbetar med dessa frågor i Malmö stad.

Anteckningar, första blocket:

Utmaningen är att höja kunskapsnivån så att fler, speciellt inom förvaltningen, förstår vad EST är och betydelse av begreppet.

Anders Esselin frågar: Är det här med EST något som du tycker är användbart som besluts- och planeringsverktyg i ditt sammanhang, och speciellt då i relation till biologisk mångfald?
(Diskussion i bikupor)

Allmän diskussion:

Någon säger sig vara positiv till EST men skeptisk på så sätt att det verkar som om man ibland använder EST-begreppet det för att driva igenom saker genom att man ställer saker mot varandra. Det är ett användbart begrepp men det kan missbrukas. Utvärdering av nyttan behövs.

Någon menar att det allra viktigast är engagerade tjänstemän. Men också att samtalen mellan politiker och tjänstemän kommer in tidigt i processen. Hur bra det här går beror ofta på engagerade individer.

Någon menar att EST ger möjlighet att berätta om naturens flexibilitet. Naturen "gör" något. Den ses inte bara som en statisk sak. EST ger människor bra verktyg

och begrepp som får människor att engagera och bli berörda.

Någon tycker att man kan använda EST "omvänt": man kan fråga sig "vilka värden vill vi ha eller vill vi skapa?" Människor är "berättelsestyrda" så rätt ord och rätt slogan är viktiga.

Någon säger sig vara skeptisk till EST när det gäller utvärderingar. EST kan visserligen vara en problemlösare för att nå de miljömål som finns. Men det vore intressant att utvärdera vilka miljömål i kommunerna som uppnåtts UTAN EST-begreppet.

Någon vill poängtera EST-begreppets multifunktionalitet. EST visar att naturen och grönområden ger alla något. Får oss att tänka positivt.

Någon säger att naturens egen värde – det är något vi skapar. EST visar att biologisk mångfald också är samhällsnytta. Problemet att vi inte följer upp MKB – här måste vi ta fram metoder för att göra uppföljningar. Hur kan vi följa upp på sikt och också jämföra olika kommuner med varandra?

Någon frågar sig hur vi ska ut till alla kommuner med EST-begreppets förtjänster? Små kommuner kanske inte har tillräckligt med resurser.

Någon påpekar att som planerare är man ute efter helhet. Med ord kan man vända och vrida på saker och få allt att framstå som framgångsrikt. Det är därför viktigt att inte bara utvärdera via dokument!

Någon menar att det ju är en väldig skillnad mellan stora och små kommuner – i stora städer har man ofta en insikt om att vi behöver natur i staden också. Där är det lättare att sälja in rik biologisk mångfald även i staden.

Inledande presentation: Ekosystemtjänst-perspektiv i stadsplaneringen – risk eller genombrott för den biologiska mångfalden?

Av Lena Brunsell, Kristina Ask

Det blir allt vanligare att i olika utsträckning arbeta med ett ekosystemtjänst-perspektiv i planprocessen, från översiktliga planeringen till detaljplanen. Vissa ser detta som ett genombrott för naturvården och den biologiska mångfalden medan andra ser risker och brister. Fokus för denna session är vilka brister som kan uppstå kopplat till biologisk mångfald när ekosystemtjänster blir ett allt vanligare begrepp i stadsplaneringen. Vi funderar också på om, och hur, dessa brister kan förebyggas. På Ekologigruppen har vi i flera projekt arbetat på uppdrag av kommuner som vill kartlägga ekosystemtjänster inför översiktsplanering, planprogram och detaljplaner. Vi ser att en tydlig trend är att ett stort fokus ligger på tjänster såsom dagvattenrening och temperaturreglering. I projekt med ansträngd budget finns en tendens att kartläggning av ekosystemen, och den biologiska mångfalden, väljs bort. Även i utredningar där dessa komponenter ingår tenderar fokus att hamna på tjänsterna. Ett argument för detta är att det är lättare att kommunicera tjänsterna och att man riskerar att skrämja bort politiker, byggherrar och planerare om den biologiska mångfalden lyfts fram. När biologisk mångfald kommuniceras blir det dessutom gärna i svepande termer, eller svårbegripliga akademiska resonemang, vilket skapar otydlighet i varför den behövs i våra tätorter. Det här väcker flera frågor. Riskerar vi att tappa bort själva "ekosystemet" i ekosystemtjänsterna och gå miste om det tankeskitte som begreppet kan innebära? Eller räcker det med att kartlägga tjänsterna och då räkna med att den biologiska mångfalden kommer med på köpet? Vilka risker finns med att lyfta diskussionen om biologisk mångfald kopplat till ekosystemtjänsterna? Kommer vi att förlora politiker, byggherrar och planerare på vägen då? Vad händer om vi tydligare kopplar den biologiska mångfalden till

Foto: Håkan Turón

specifika tjänster? Finns det då risk att viss mångfald inte bedöms som nödvändig i staden eftersom den inte levererar tjänster? Är det i så fall ett problem?

Anteckningar, andra blocket:

Gruppfråga/diskussion – Är EST ett användbart planeringsredskap för dig?

– Ekologisk kompensation vid exploatering.

Ja, kan användas... vad skall kompenseras exempel finns i Västerås, Lund, Huddinge.

Svårt... när gemene man inte ser nyttan. Viktigt att ta upp blåta mot grönyta – blåtor/våtmarker är bristområden. Viktigt med rekreativa värden

– Problem med kompensation, den behöver ske utanför detaljplanen.

– Tydliga riktlinjer/principer om man skall jobba med kompensa-

tion. Pågår en statlig utredning. Får inte kompensera flera gånger t.ex. flytta en våtmark flera gånger när nya planer läggs.

– Vad är era erfarenheter? Järfälla kommun. Grönyteplan 80-talet.

Tredje förtätningen. Kommunalt liten kommun... EST jättebra redskap att använda istället för naturvård (som har blivit ett skällsord). EST ger mer struktur åt planering,

– Ordens betydelse är viktiga, t.ex. vattensjukt, vattenrikt.

– Oro uttrycktes att biologisk mångfald kan försvinna som värde....

– Det behövs en tydligare koppling mellan EST och biologisk mångfald (kan bli låsta positioner) – ett spel.

– Bra EST för att formulera icke monetära sociala/kulturella värden också.

– EST bra för att lyfta mjuka värden.

Fråga: Hur kan man ladda BM positivt? Konkret exempel: historien runt hur BM bidrar till en tjänst. Koppla BM till en vinsttjänst. Tycker politiker att det är positivt? Var rädd om det fina namnet.

Angående förtätningar. Var i processen? Alla måste vara överens, beställarna, byggarna, politikerna. Klimatet just nu viktigare än natur.

GRUPP B. Vad kan begreppet ekosystem-tjänster tillföra jordbruket och odlingslandskapet?

Inledningstalare: Inger Pehrson, Landsbygdsnätverket.

Diskussionsledare: Åke Berg, CBM

BESKRIVNING

Lantbrukarna är de viktigaste aktörerna i odlingslandskapet genom sin produktion av livsmedel och energi. Därutöver är det en lång rad andra ekosystemtjänster som lantbrukarna påverkar och i flera fall är en förutsättning för. Men begreppet ekosystemtjänster är inte etablerat i jordbrukssektorn. Med ökade kunskaper om odlingslandskapets ekosystemtjänster och sambanden mellan dem kan lantbrukarna vidta "bästa möjliga" åtgärder. Ökad kunskap och medvetenhet hos lantbrukarna om sin viktiga roll för många ekosystemtjänster kan förutom större ansvarskänsla också leda till stärkt självkänsla och stolthet. Centrala frågor som kommer att diskuteras är: Vad kan begreppet ekosystemtjänster tillföra jordbruket och odlingslandskapet? Hur ökar vi kunskaperna om odlingslandskapets ekosystemtjänster? Vilka rådgivningsverktyg kan behövas för att underlätta beslut om "bästa möjliga" åtgärder?

Foto: Cecilia Rydegård

Inger Pehrson, Landsbygdsnätverket

Inledande presentation: Lantbrukare och jordbrukslandskapets ekosystemtjänster

*Av Inger Pehrson,
Landsbygdsnätverket*

Kravet på att kunna försörja en växande befolkning kräver ständigt ny kunskap, ny teknik och intensifierat brukande av marken. Samtidigt som produktionen på varje hektar har mångfaldigats har de naturliga ekosystemen blivit mer och mer ansträngda. Kunskaps- och teknikutveckling handlar på lång sikt därför inte bara om ökad produktion utan även om hänsyn och långsiktigt uthålligt brukande av jordbruksmarken.

I denna gruppdiskussion diskuteras vi ekosystemtjänster i odlingslandskapet. Vad skiljer odlingslandskapet från andra

"ekosystem" när det gäller vilka ekosystemtjänster som finns och hur människan påverkar dessa (co-production of ecosystem services)? Huvudfrågan vi fokuserar på är: Hur kan lantbrukaren ta bästa möjliga beslut för att främja dessa ekosystemtjänster?

Anknytande frågor kan vara: Vilka ekosystemtjänster är viktigast, finns konflikter mellan olika ekosystemtjänster? Hur påverkar ekosystemtjänsterna produktionen på olika typer av gårdar, miljöer och i olika landskapstyper? Vilka samband finns mellan ekosystemtjänster och biologisk mångfald? Kan man åstadkomma information/verktyg med koppling till ekosystemtjänster för att underlätta olika beslut på gårdsnivå eller i en bygd?

Efter en kort inledning visar vi filmen "Lantbrukarens unika roll"

och tittar på en broschyr om samma ämne (producerade av Lantbruksnätverket). Filmen och broschyren fokuserar på hur lantbrukaren påverkar och drar nytta av en rad olika ekosystemtjänster genom att:

- Producera: livsmedel, bränsle och fiber, annan biomassa
- Gynna tillgången av: pollinerande insekter, genetiska resurser, vatten
- Främja: markbördighet, kretslopp av växtnäring, kolinlagring, reglering av vattenflöden, vattenrening
- Förebygga: växtsjukdomar och skadedjursangrepp, erosion
- Tillhandahålla: ett vackert landskap, kulturvärden, förutsättningar för rekreation och turism, förutsättningar för lärande och läkande.

Vi diskuterar innehållet i filmen och broschyren i smågrupper och ➡

tillsammans.

Målsättningen är att identifiera viktiga ekosystemtjänster och hur lantbrukare och andra kan ta bästa möjliga beslut för att gynna dessa ekosystemtjänster.

Inger Pehrson visade filmen "Lantbrukarens unika roll" producerad av Lantbruksnätverket.

Anteckningar, första och andra blocket tillsammans:

Fyra frågor adresserades i diskussionerna:

1. Vilken är lantbrukarens roll i skapandet av ekosystemtjänster?
2. Vilka ekosystemtjänster i odlingslandskapet är viktigast?
3. Finns det konflikter mellan olika ekosystemtjänster?
4. Hur kan lantbrukaren ta bästa möjliga beslut för att främja dessa ekosystemtjänster?

1. Vilken är lantbrukarens roll i skapandet av ekosystemtjänster?

Inger Pehrson och filmen argumenterade för att ekosystemtjänster är resultatet av ett samspel mellan människa och natur, i detta fall lantbrukarens skötsel av sin gård. Det finns därmed ekosystemtjänster som är beroende av lantbrukaren, och som inte existerar i en orörd natur. Röster i gruppen kände inte igen sig i den bilden, utan ville se ekosystemtjänster som producerade av biologisk mångfald i ekosystemen. Jan Bengtsson konstaterade att det finns olika idéer om hur ekosystemtjänster ska förstås; vissa ser det som att ett naturligt ekosystem (även ett orört sådant) bidrar med tjänster som kan nyttjas av människan, medan andra ser det som att tjänsterna samproduceras av biologisk mångfald och människan. Båda uppfattningarna finns parallellt. Åke poängterade att lantbrukaren har en viktig roll i att välja vilka ekosystemtjänster som ska produceras.

2. Vilka ekosystemtjänster i odlingslandskapet är viktigast?

Livsmedelsproduktionen är hela poängen med jordbruket, och måste då också vara den viktigaste ekosystemtjänsten i odlingslandskapet, var en dominerande åsikt i gruppen. Om vi levde enbart som jägare och samlare skulle Sverige bara kunna försörja 43000 människor, enligt Inger. Men i ett långt tidsperspektiv behövs alla de andra ekosystemtjänsterna för att upprätthålla produktionen, t.ex. pollinering, vattenreglering, markbördighet, genetisk variation. Pollinering och naturlig biologisk kontroll m.m. är därför viktiga ekosystemtjänster, som dessutom direkt gynnar brukaren själv.

Vissa ekosystemtjänster är lättare att kommunicera än andra. Det är bl.a. orsaken till att både IPBES och Naturvårdsverket valt att lyfta fram pollineringen.

Foto: Håkan Tunön

3. Finns det konflikter mellan olika ekosystemtjänster? Hur ska produktionen av ekosystemtjänster i odlingslandskapet optimeras?

Det finns konflikter (potentiella eller faktiska) mellan nyttjandet av olika ekosystemtjänster, åtminstone vissa av dem. Fågelskådning i odlingslandskapet kan ses som en ekosystemtjänst (som dessutom direkt består av biologisk mångfald, inte bara produceras av biologisk mångfald), men många fågelarter är hotade av pågående processer med rationalisering, stordrift och nedläggning av småskaligt jordbruk, som drivs av en önskan att öka ekosystemtjänsten livsmedelsproduktion.

Om man inte vill betrakta biologisk mångfald i sig som en ekosystemtjänst (vilket det finns delade meningar om), så handlar det inte bara om möjliga konflikter mellan olika ekosystemtjänster som måste lösas, utan även mellan nyttjande av ekosystemtjänster och bevarande av biologisk mångfald. Många av de åtgärder som vidtas i jordbruket är negativa för den biologiska mångfald som formats av en långvarig traditionell skötsel i odlingslandskapet. Utdikning av våtmarker, eliminering av linjära element och åkerholmar, upphörande skötsel av ängs- och hagmarker är exempel på sådana åtgärder.

Det finns dock också en potential för att kombinera många av ekosystemtjänsterna. Livsmedelsproduktion går bra att kombinera med ekosystemtjänster som pollinering, vattenreglering, naturlig biologisk kontroll och kolinlagring, detta särskilt med tanke på att långsiktigt hållbar produktion inte går att nå utan sådana ekosystemtjänster. Men det räcker inte med åtgärder för att gynna dessa ekosystemtjänster för att bevara biologisk mångfald,

särskilt inte rödlistade arter. Med tanke på att många rödlistade arter har så låg abundans och biomassa är de sannolikt mindre viktiga för produktion av ekosystemtjänster (även om det finns rödlistade arter med ekologiska nyckelfunktioner), medan ett brett skikt av vanliga arter kan utföra den större volymen av ekosystemtjänster.

Gruppen diskuterade om det är lättare eller svårare att kombinera olika ekosystemtjänster i storskaliga ("högproduktiva") eller småskaliga ("hänsynstagande") jordbruk. De som talade för det senare poängterade att småskaligheten i sig gynnar t.ex. pollinatörer och naturlig biologisk kontroll, medan de som ser fördelar med storskaliga jordbruk istället lyfte fram stora företags större utrymme och "muskler" för att vidta viktiga åtgärder för andra ekosystemtjänster än livsmedelsproduktion. Det sades också att storskalighet inte nödvändigtvis behöver vara negativ för biologisk mångfald, men att det idag ofta är så. Även storskaliga jordbruk kan behöva stöd från samhället för att realisera sin potential, och ersättningarna från samhället minskar snarare än ökar. Vi ser idag en ökad polarisering mellan intensiva storjordbruk och småskaliga gårdar.

Det lyftes fram att vi måste titta närmare på vad ekosystemtjänsten livsmedelsproduktion egentligen består av, och borde bestå av. Mycket av produktionen ägnas åt att odla foder åt husdjur, istället för att direkt ge livsmedel. Det framfördes i gruppen att det sannolikt skulle finnas ett större utrymme att kombinera olika nyttor, och produktion med bevarande av biologisk mångfald, om vi eliminerade steget med djurfoderproduktion. Det finns dock nackdelar med att sluta producera kött. Dels behövs betande djur i skötseln av landskap och biologisk mångfald, och dels ingår djuren i ett

komplext skötselsystem där t.ex. stallgödsel används.

Gruppen diskuterade vad det innebär att "optimera" produktionen av ekosystemtjänster i odlingslandskapet. För vad eller vem ska det optimeras? För bonden, för samhället, för matproduktionen, eller för biologisk mångfald? Många röster talade om att systemet måste bli hållbart, och det handlar om en kompromiss mellan olika nyttor, men att det i botten alltid ligger att vi måste producera mat. Samtidigt är det viktigt att kombinera olika nyttor, att uppnå ett multifunktionellt landskap. Vem är det som har (eller borde ha) rådighet över denna avvägning?

4. Hur kan lantbrukaren ta bästa möjliga beslut för att främja dessa ekosystemtjänster?

Om lantbrukare ska ta beslut om vilka ekosystemtjänster som ska gynnas och nyttjas, så handlar det om en informerad avvägning, och om lämpliga skötselmetoder. För detta måste brukaren ha lämplig kunskap. Till viss del finns den kunskapen hos brukarna redan, men den behöver kompletteras. CAP har bidragit till kunskaps-spridningen om miljöåtgärder inom lantbruket, så kunskapsnivån är högre nu än vad den var tidigare.

Det framfördes också att lantbrukaren vill ha mer dialog med t.ex. myndigheter, inte bara information. Dialog medför motivation.

Det måste finnas en lönsamhet i nyttjandet av ekosystemtjänsterna, både för den enskilde lantbrukaren och för samhället. Det är besvärligt med vissa ekosystemtjänster som inte har någon prislapp i marknadsekonomin.

Det behövs därför också styrmedel från samhällets sida, t.ex. riktade ersättningar. Ekosystemtjänster som idag inte ger ett direkt ekonomiskt utbyte för lantbrukaren behöver särskilt beaktas. Idag finns

Foto: Håkan Tunön

Foto: Håkan Tunön

få stödsystem som direkt gynnar biologisk mångfald, och inga som adresserar pollinering och naturlig biologisk kontroll. Om vi ska minska köttproduktionen behövs sannolikt också styrmedel för det.

De styrmedel vi haft hittills har varit inriktade på produktion av livsmedel, och det lantbrukaren säljer på marknaden är livsmedel och bioenergi. Det bör diskuteras om både styrmedel och marknaden kan vidga sitt synsätt, så att lantbrukaren direkt identifieras som producent av andra ekosystemtjänster också, och avlönas därefter.

Samhällets styrmedel bör i högre grad koncentrera sig på resultatet av lantbrukarens åtgärder, i form av biologisk mångfald, klimatnytta och levererade ekosystemtjänster, inte bara på åtgärderna som sådana.

Det val lantbrukaren och samhället gör mellan olika ekosystemtjänster och nyttor måste också beakta effekter på koldioxidutsläpp och klimateffekter.

Jan Bengtsson ritade en triangel

bestående av ekosystemtjänsten livsmedelproduktion, bevarande av biologisk mångfald och klimatnytta. Alla tre hörnen är viktiga, och ingen kommer automatiskt bara för att man uppnår de två andra. Inom denna triangel ska lantbrukaren befinna sig och göra en lämplig avvägning, som även tar hänsyn till alla de andra ekosystemtjänsterna i odlingslandskapet, både de som direkt gynnar lantbrukaren, och sådana som samhället vill lyfta fram genom styrmedel. Särskilt problematiskt är att förstå vilka ekosystemtjänster som kan nyttjas utan att orsaka negativa klimateffekter, och hur det nyttjandet ska se ut. Det är också svårt att åstadkomma detta med styrmedel.

Övriga synpunkter:

Det är ett pedagogiskt problem med att ekosystemtjänstbegreppet bara lyfter fram det positiva i nyttjandet av naturresurser, medan negativa effekter på biologisk mångfald kan kvarstå.

I gruppen framfördes att ängs- och hagmarker kunde ha lyfts frammer i filmen. De rymmer en stor del av den biologiska mångfalden i odlingslandskapet, och kräver aktiv hävd för att upprätthålla sina värden.

Det sades också att filmen tydligt visade att lantbrukare kan höja nyttan av flera olika ekosystemtjänster, men det handlar om ett aktivt val att göra så, det kommer inte automatiskt av att producera livsmedel.

Ekosystemtjänstbegreppet kan vara ett viktigt sälj- och pr-redskap för lantbrukarna, vid sidan av de existerande certifieringarna och miljömärkningarna. Det är viktigt att allmänheten vet om vad lantbruket åstadkommer, vilka ekosystemtjänster som vi drar nytta av, och vilka effekterna blir på biologisk mångfald och klimat. Det skapar en förståelse och politisk vilja som är viktig för att uppnå hållbarhet.

GRUPP C. Hur skapas och förloras ekosystemtjänster?

Inledningstalare: Anna Westin, CBM och Maria Hoflin, Upplandsstiftelsen.

Diskussionsledare: Anna Westin, CBM

BESKRIVNING

Vad krävs för att ett stycke natur ska utgöra en ekosystemtjänst, och hur kan tjänsten gå förlorad om praktiska, socioekonomiska eller ekologiska förhållanden ändras? En del ekosystemtjänster uppstår därför att vi som människor börjar uppskatta eller värdera något som redan finns. Andra behöver aktivt skapas och underhållas för att finnas. En del av dessa är skapade och formade av historisk markanvändning. Vad krävs i praktiken för att skapa och bevara ekosystemtjänster baserade på rik biologisk mångfald? Och hur kan de gå förlorade? Olika aktörer kan vilja ha olika tjänster från samma plats. Med vissa åtgärder kan samma natur leverera flera tjänster, medan andra åtgärder gör att naturen tillhandahåller tjänster åt några, men tar bort dem för andra aktörer. Hur kan man beakta olika aktörer när man identifierar ekosystemtjänster?

Inledande presentation: När blir egentligen natur en ekosystemtjänst?

Av Anna Westin, CBM

Det finns ekosystemtjänster som alltid finns där oavsett om vi aktivt uppmärksammar dem eller inte (t.ex. markens renande funktioner, pollinering). En annan typ av tjänst är naturupplevelser, som bara finns där om någon faktiskt upplever naturen på den platsen. För att livsmedel i form av vilt och bär ska utgöra ekosystemtjänster behöver vissa förutsättningar vara uppfyllda (tillräcklig mängd, rättigheter, tillgänglighet). Detta seminarium fokuserar på ekosystemtjänster som bara finns om människan aktivt först gjort insatser för att den ska finnas, såsom livsmedelsproduktion på åkermark, betesmark. Vi vill lyfta ett naturvårdsrelevant exempel, nämligen ekosystemtjänster från naturbetesmarker. Alla betesmarker har en gång skapats av människans arbete med röjning och vallning, liksom att betesdjuren format vegetationen genom sitt bete. Än idag krävs det en kedja av förutsättningar för att betesmarken fortfarande ska generera ekosystemtjänster för bonden och allmänheten. Nästa föredrag

ger konkreta exempel på det från Uppland. Naturbetesmark som nyttjas för bete idag, kan kombinera ekosystemtjänster för flera aktörer. Samtidigt som bonden får bete till sina djur och ekonomiska intäkter, kan allmänheten njuta av öppna landskap och rik biologisk mångfald. En alternativ tjänst från samma mark kan vara virkesproduktion. I praktiken konkurrerar oftast ekosystemtjänsterna bete och virkesproduktion. Skogen ger naturupplevelser, men delvis andra än i betesmarken. En komplicerande faktor är de ökande rovdjursstammarna, vilka kan ge ett annat slags naturupplevelse. Men samtidigt skapar rovdjuren stora problem för att nyttja betesresurser i området, och kan också sätta stopp för naturupplevelser och livsmedelsförsörjning som baseras på jakt. Utifrån erfarenheter från Uppland, vill vi diskutera vilka flaskhalsarna och lösningarna är för att natur (som exempelvis naturbetesmark) ska ge olika ekosystemtjänster. Är ekosystemtjänstbegreppet ett användbart verktyg för att diskutera och synliggöra naturvårdens problem och lösningar?

Inledande presentation: Erfarenheter från Roslagshagar – flaskhalsar och möjligheter

Av Maria Hoflin,
Upplandsstiftelsen

Upplandsstiftelsen och Världsnaturfonden WWF startade projekt Roslagshagar år 2001 för att bevara områdets rika biologiska mångfald. Vid Upplandskusten finns det traditionella kulturlandskapet till stor del kvar med hagar och trädgårdsgårdar. Men landskapet är småskaligt och svårbrukat. Djurgårdarna är små med relativt få djur.

Vi gjorde en undersökning i området som visade att medelåldern var mycket hög bland djurbönderna, ladugårdarna var gamla och ekonomin dålig. Vi beräknade att 90 % av betesdjuren troligen skulle vara borta om 10 år om inget hände.

Under projektets gång såg vi att olika länkar måste hänga samman; biologiska, ekonomiska och sociala/praktiska, för att nå en långsiktigt hållbar skötsel av na-

turbetes markerna. En mängd flaskhalsar har framträtt, som måste lösas för att kunna fortsätta med betesdrift. Det gäller främst möjligheter till investeringar, osäkerheten kring EU-stöden, tillgång till mark och hjälp med restaureringar. Några av de viktigaste åtgärderna som Roslagshagar arbetat med för att underlätta betesdriften är mark- och djurförmedling, stängselsättning, planering av restaureringar och medverkan till nya djurbyggnader.

Hittills har ca 3 000 hektar ängs- och hagmarker restaurerats eller fått förbättrad skötsel genom projektet. Kvalitativa resultat ser vi genom att arterna vi jobbat specifikt med ökar i populationsstorlek och utbredning. Intresset för rådgivningsbesök och kurssträffar är stort. Att framtidstron nu ökat bland bönderna ser vi gen om att vi får fler förfrågningar om lediga betesmarker, än om betesdjur.

Flera unga lantbrukare investerar och planerar för utökade djurbesättningar och naturbetesdrift.

Foto: Håkan Tunön

Kan djuruppfödning på naturbetesmarker ge bättre ekonomi än produktion inne på stall eller uppfödning på odlad vall, kan vi säkra det långsiktiga bevarandet.

Många av resultaten och spin-off-effekterna från projektet kan formuleras som ekosystemtjänster. Till exempel fler arbetstillfällen och produktion av ett hälsosamt och klimatneutralt kött. Kanske kan det vara lättare att kommunicera ekosystemtjänster gentemot lantbrukare och beslutsfattare än att prata om biologisk mångfald?

Anteckningar, första blocket

I gruppen användes exempel om skötsel av flygfålt: genom att anpassa intervallerna och behovsanpassa gräsklippningen, finns möjligheter att maximera biologisk mångfald utan att äventyra flygsäkerheten. Ur säkerhetssynpunkt måste stora flocklevande fåglar undvikas, genom rätt utbildning kan gräsyrtorna skötas så att de inte attraherar stora flocklevande fåglar.

Behovet från den svenska massa-produktionen styr vilket virke som är önskvärt ur produktionssynpunkt. Genom att utveckla en mer diversifierad virkesindustri skulle också behoven av andra skogs-

produkter öka, och helst leda till diversifierat skogs nyttjande. Som exempel användes trädauktioner i Polen, där enskilda träd kan säljas och köpas, vilket leder till en marknad på högkvalitativa träd.

I efterföljande samtal diskuterades ifall EST är bra.

Flertalet i gruppen instämmer med att det fortfarande råder stor osäkerhet om hur arbetet med EST ska gå till, det är fortfarande på "krypa-stadiet". Och att så här i början ger det ändå en möjlighet att visa på värden som inte varit synliga tidigare.

Anna Westin berättade ett exem-

pel från Riksbyggen, där de har ett poängsystem för att inte minska den sammanlagda mängden EST vid nya projekt. Det finns en fara med poängsystem, exempelvis ett stycke skog kan få högre värden på EST då man anlägger en väg igenom då exempelvis tillgänglighet och rekreationsvärdet av skogen ökar. De förlorade arternas värden syns inte lika mycket. En EST kan ersätta en annan; "Kan man då bygga på alla grönytor och sedan anlägga gröna tak som kompensations?"

Se även figur på nästa sida.

Problem flaskhalsar	Lösningar
Det saknas långsiktighet (bedrivs oftast i projektform).	Ersättningssystem som gynnar arbetet med att bevara ekosystemtjänster långsiktigt
Det saknas bred implementering.	Det behövs ekonomiska system för att vinsterna av bevarade EST (som bland annat rekreation) inte bara hamnar hos lokalsamhället utan även den skogsentreprenör som väljer skonsammare skördemetoder.
För lite kunskap, om bland annat reglerna.	Mer kunskap
Olika rådgivning	Hjälpa markägare att hitta ersättningar.
Olika syn från dem som ger rådgivningen på olika nivåer.	Mer samsyn i rådgivningen.
Äldre tydlig politik för produktionsmålen.	Förtydliga hållbarhet och långsiktighet.
Det saknas efterfrågan efter virke av hög kvalitet (t.ex. genom auktioner).	Premiera andra värden än massavirke.
Svårt att påvisa uteblivna kostnader	nya bättre sätt att räkna på EST

Anteckningar, andra blocket

Auditoriet delades in i fyra grupper som spenderade tio minuter åt att diskutera:

1) Problem/flaskhalsar: Vad krävs för att natur ska ge ekosystemtjänster?

2) Möjliga lösningar

Därefter presenterades slutsatser från grupperna och även andra diskuterade vidare. En sammanförd diskussion kan sägas ha rört följande:

- All natur ger någon slags ekosystemtjänster!

- Hur drar man gränsen när man har produktion som egentligen inte är baserade på ekosystemens förmåga utan även externa tillskott i form av konstgödning, importerat kraftfoder, etc? Jämför naturbetesdrift och stallade djur. Är kons kött en ekosystemtjänst? Eller betet, eller fodret?

- Hur hållbart blir en naturresursanvändning som analyseras eller värderas utifrån en specifik resurs och inte hela ekosystemets funktion?

- Vanligaste anledningen till konflikter vad gäller ekosystemtjänster

är när man strävar efter att maximera uttaget av varje ekosystemtjänst.

- I samband med restaurering av miljöer för ekosystemtjänster såsom exempelvis skogsbete på öar på skärgården finns ett antal administrativa hinder, såsom hur daglig tillsyn ska ske, åtagandens längd, etc. En lösning kan vara samverkan mellan olika lokala aktörer.

GRUPP D. Vad finns det för synergier och motsättningar mellan ekosystemtjänster och biologisk mångfald i miljökvalitetsmålen.

Inledningstalare: Marie Björklund, Länsstyrelsen Norrbotten.
Diskussionsledare: Tommy Lennartsson, CBM

BESKRIVNING

I de miljökvalitetsmål som berör biologisk mångfald är bevarande av ekosystemtjänster en av flera preciseringar. Frågan är hur vi skulle kunna arbeta med ekosystemtjänster på ett sätt som bidrar till att uppfylla övriga preciseringar, exempelvis att uppnå gynnsam bevarandestatus för biologisk mångfald? Andra frågor som diskuteras i denna gruppdiskussion är: Vad kan ekosystemtjänstbegreppet tillföra i miljömålsarbetet? Vilka typer av ekosystemtjänster skulle behöva prioriteras för att åstadkomma synergier med andra bevarandemål? Vilka faror finns med ett ökat fokus på ekosystemtjänster?

Inledande presentation: Är ekosystemtjänster till nytta eller fara för biologisk mångfald?

Av Marie Björklund,
Länsstyrelsen Norrbotten

- Vem ska identifiera ekosystemtjänster?
- Vem ska sätta prislappen på ekosystemtjänster?
- Tänker naturvårdaren och exploatören lika kring ekosystemtjänster?
- Vad händer med biologisk mångfald när exploatering inte hotar ekosystemtjänster men är ett hot mot biologisk mångfald?

Utifrån preciseringarna i miljömålen framgår att ekosystemtjänster i vissa fall är till nytta för biologisk mångfald, men ibland är de direkta motsättningar. Vi tittar på regionala exempel hur ekosystemtjänster hanteras i det dagliga länsstyrelsearbetet. Ett exempel kommer från länsstyrelsens omfattande åtgärdsprojekt där vi idag tar kostnader för att man nyttjade ekosystemtjänster under

tidigt 1900-talet. Vi kan lära av historien: hur kommer man värdera ekosystemtjänster i framtiden? Vi kan omöjligt veta hur en ekosystemtjänst ska värderas idag för att motsvara värdet av tjänsten i framtiden. Under inspelet görs en kort genomgång av samtliga miljömål som har preciseringar om biologisk mångfald och ekosystemtjänster. Och så kommer jag visa bilder från Norrbottens fantastiska natur.

Anteckningar, första blocket

I de miljökvalitetsmål (MKM) som berör biologisk mångfald är bevarande av ekosystemtjänster en av flera preciseringar. Det är inte alltid uppenbart att ekosystemtjänst-preciseringen drar åt samma håll som andra preciseringar, eftersom nyttjande av vissa ekosystemtjänster innebär exploatering av natur. Ett exempel är preciseringarna för MKM levande skogar, där "ekosystemtjänster" innefattar bland annat uttag av virkesråvara (se bild nästa sida).

I gruppdiskussionen fokuserade vi på deltagarnas erfarenheter av ekosystemtjänster i relation till miljökvalitetsmålen. Vi vaskade fram exempel på både synergier och konflikter mellan ekosystemtjänster och andra mål för miljöarbetet.

Nio preciseringar

Regeringen har fastställt nio preciseringar av miljö kvalitetsmålet Levande skogar:

- **Skogsmarkens egenskaper och processer**
Skogsmarkens fysikaliska, kemiska, hydrologiska och biologiska egenskaper och processer är bibehållna.
- **Ekosystemtjänster**
Skogens ekosystemtjänster är vidmakthållna.
- **Grön infrastruktur**
Skogens biologiska mångfald är bevarad i samtliga naturgeografiska regioner och arter har möjlighet att sprida sig inom sina naturliga utbredningsområden som en del i en grön infrastruktur.
- **Gynnsam bevarandestatus och genetisk variation**
Naturtyper och naturligt förekommande arter knutna till skogslandskapet har gynnsam bevarandestatus och tillräcklig genetisk variation inom och mellan populationer.
- **Hotade arter och återställda livsmiljöer**
Hotade arter har återhämtat sig och livsmiljöer har återstallits i värdefulla skogar.
- **Främmande arter och genotyper**
Främmande arter och genotyper hotar inte skogens biologiska mångfald.
- **Genetiskt modifierade organismer**
Genetiskt modifierade organismer som kan hota den biologiska mångfalden är inte introducerade.
- **Bevarade natur- och kulturmiljövärden**
Natur- och kulturmiljövärden i skogen är bevarade och förutsättningarna för fortsatt bevarande och utveckling av värdena finns.
- **Friluftsliv**
Skogens värden för friluftslivet är värnade och bibehållna.

Synergier mellan ekosystemtjänster (ESS) och andra preciseringar av miljö kvalitetsmål:

- Bättre Fiskproduktion/Fiske genom restaurering av vatten gynnar även biologisk mångfald.
- Många synergier i våtmarker: Mellan biologisk mångfald och näringsretention, översvämningskontroll, rekreation.
- Naturbete ger både produktion, rekreation och biologisk mångfald.
- Friluftsliv kan vara ett argument för att spara skyddszoner i exempelvis skogsbruk och mot vatten drag i åkermark.
- Både friluftsliv och biologisk mångfald missgynnas av förtätning i urban miljö. Ekosystemtjänster, exempelvis bullerskydd, kan vara ett argument för att inte förtäta.
- Erfarenheter från Örebro: Hårt skogsbruk i konflikt med friluftsliv och besöksnäring kring Tivedens nationalpark som är en av de mest besökta i Sverige. Besökarna vill inte se kalhyggen i närheten av reservatet. Man har kommit överens med Sveaskog att de bedriver kon-

tinuitetsskogsbruk intill parken. Man förlorar i virkespengar men vinner arbetstillfällen, upplevelsevärden och buffertzoner för biologisk mångfald mot nationalparken.

Konflikter mellan ekosystemtjänster (EST) och andra preciseringar av miljö kvalitetsmål, eller mellan olika EST:

- Ett stort antal pollinatörer har liten betydelse för pollination – för ekosystemtjänsten pollination behövs inte så många arter.
- När man vill exploatera tätortsnära områden med rödlistade arter kan ekosystemtjänster vara ett argument för att man genom exploateringen ökar antalet ekosystemtjänster. Ekosystemtjänster är alltså inte alltid ett argument mot förtätning, utan ibland tvärtom.
- Naturskog-virkesproduktion, men också naturskog-traditionellt skött (t.ex. med bete) skog.
- Virkesproduktion-friluftsliv.
- Stora viltstammar ger mer jakttillfällen men riskerar påverka lövföryngring negativt, vilket missgynnar biologisk mångfald.

Å andra sidan kan stort lövinslag i skogen (mindre barrfokuserat skogsbruk) ge både mer vilt och jakt, och mer biologisk mångfald.

- Fokus på ekosystemtjänster innebär fokus på andra artgrupper än hotade arter – mer generalister, vardagslandskap.

Övriga erfarenheter och reflektioner

Vad ekosystemtjänster representerar:

- Ekosystemtjänster som vi ser idag är egentligen bara toppen på ett isberg – det finns förmodligen många fler nyttor på t.ex. tjugo års sikt.
- Vid fokus på ekosystemtjänster får man ofta problem med tidsaspekten för ekologisk hållbarhet respektive ekonomisk hållbarhet. Men tidshorisonten för ekologisk hållbarhet är långsiktigt mer relevant, och det kan ekosystemtjänster belysa.
- Egentligen borde vi kunna prata om nyttor för olika samhällsintressen, av olika slags natur, utan att ta omvägen via ekosystemtjänster.

Ekosystemtjänster som pedagogiskt begrepp

- Ett användbart ramverk t.ex. för att jämföra olika EST och hitta konflikter och synergier mellan olika värden i landskapet. Så kallade blomdiagram kan användas (se referens nedan). Mervärdet med att arbeta med ekosystemtjänster är att beakta många ekosystemtjänster samtidigt. Man kan optimera för en ekosystemtjänst men det sker oftast på bekostnad av de andra, och genom att titta på "blomman" kan man illustrera vad resultatet blir. Se t.ex. Queiroz mfl. 2015: Mapping bundles of ecosystem services reveals distinct types of multifunctionality within a Swedish landscape, *AMBIO* 44:89-101. Mervärden med att jobba med ekosystemtjänster är att hitta synergier och synergieffekter. Så kallade knippen. Poäng-

en är att arbeta med synergier som utgångspunkt – inte konflikter!

- Ekosystemtjänster som argument när andra grupper än när man pratar biologisk mångfald.
- Ekosystemtjänster är ett sätt att ge olika värden samma dimension, vilket är bra för att visa argument för naturvårds- och miljöinsatser. Men det är ibland oklart hur man visar upp rik biologisk mångfald på samma sätt, om biologisk mångfald inte tydligt är kopplad till någon ekosystemtjänst. Om begreppet biologisk mångfald ses som en ekosystemtjänst, skulle det kunna förenkla.
- Ett pedagogiskt verktyg för att visa att man med vissa åtgärder kan få flera nyttor, inte bara en.
- I skogen är ekosystemtjänster ofta en hjälp att kommunicera biologisk mångfald med skogsägare.
- Vid restaurering av gamla flodningsälvar är ekosystemtjänster ett säljande begrepp som övertygar om nyttan att satsa.

Behov av att problematisera respektive förenkla ekosystemtjänst-begreppet

- Ekosystemtjänster är ett snyggt och tilltalande koncept. Det gör

det användbart för opportunisterna som vill nå snabba resultat i någon riktning, inte minst för dem som vill minska insatserna för biologisk mångfald (t.ex. skogsskydd) till förmån för mer ekosystemtjänster (t.ex. skogsbruk).

- Ekosystemtjänster är egentligen rätt komplicerat, vilket innebär att förenklingar behövs för att göra det användbart. Förenklingar innebär alltid risker/fallgropar, och öppnar för intressestyrda (van) tolkningar.

Ekosystemtjänster, naturvårdspolitik och naturvårdspraktik

- I ett arbete med klimatanpassning i Norrbotten till år 2100 används ekosystemtjänster-begreppet. Dock inte normativt utan mer som en analysram för att belysa hur areella näringar kan påverkas av klimatförändringar och hur areella näringar förhåller sig till varandra. Relationen rennäringen skogbruket, till exempel.
- Ekosystemtjänstbegreppet skapar inte målkonflikter utan snarare förtydligar dem, vilket kan bidra till att de får en lösning. Regeringen valde med ett fåtal undantag inte ut specifika ekosystemtjänster att ingå i miljömålen, utan idén var snarare att lyfta fram deras

betydelse, och därigenom bidra till fruktbara diskussioner och ett bättre beslutsunderlag.

- Regeringens huvudsyfte med att uppmärksamma ekosystemtjänster är att säkra hållbar utveckling. Men för att nå långsiktigt hållbara resultat behöver man börja med en problembeskrivning som de flesta delar. Den statliga offentliga utredningen (SOU) om ekosystemtjänster säger en hel del om dialogprocessernas betydelse. Många kommuner som medverkade vittnade om begreppets kommunikativa fördelar gentemot grupper som inte tidigare sett poängen med biologisk mångfald.

- Ekosystemtjänster dök upp historiskt när nyliberalismen var på topp. Det är ingen slump. Dessutom har det blivit ett opportunt forskningsfält, ungefär som tidigare "biologisk mångfald", som klämdes in i all slags forskning. Begreppets politiska och ideologiska bakgrund kan vara bra att ha i åtanke när man använder det idag: Den stora uppmärksamhet ekosystemtjänster får just nu står kanske inte i direkt proportion till begreppets användbarhet, utan kan delvis vara ett "modefenomen".
- Exempel från Norge: Där arbetar man med begreppen prissatta respektive inte prissatta konsekvenser. De sistnämnda kommer som ett eget område.

- Som praktiker har jag aldrig kommit i kontakt med "ekosystemtjänster" men biologisk mångfald är ledord. Men jag kanske skulle kunna använda "ekosystemtjänster" mot beställare, och frågan är då om jag åstadkommer samma sak. Täcker jag in fler värden genom att fokusera på ekosystemtjänster, utan att förlora biologisk mångfald-mål, eller är ekosystemtjänster och biologisk mångfald olika saker?

- Vi behöver identifiera när man bör använda ekosystemtjänster, och inte trassla in oss i ekosys-

Andra blocket

Synergier		Konflikter	
Mellan EST och BM	Mellan olika EST	Mellan EST och BM	Mellan olika EST
Dagvatten hantering med gröna lösningar ger rening och ökad BM		Exploateringar kan ge fler EST men mindre BM.	Mellan restaureringar av vattendrag och de gamla dammarna. De har olika EST och BM, vilket ska värderas högst?

temtjänster när det inte behövs, exempelvis där biologisk mångfald-mål är tydliga.

- När man gör en kartering av ekosystemtjänster är det viktigt att man också har med någon kunnig naturvårdskompetens som kan tolka resultatet. Det inte bara att identifiera och sen är det klart. Man måste jobba vidare med kopplingen till biologisk mångfald och inte bara, exempelvis, jämföra områden med mycket respektive lite ekosystemtjänster, och oreflekterat prioritera området där det finns flest ekosystemtjänster.

Numer finns det preciseringar om EST i de flesta miljömål även om de är mycket vaga.

Diskussion rörde sig om att de vanliga populära EST utförs av några få vanliga arter, exempelvis pollinering och skogsproduktion. En ny studie visar att EST pollinering utförs av ett fåtal generalister, men med en svans av ovanliga rödlistade arter som bidrar mycket lite om alls till pollinering

Övriga erfarenheter/reflektioner

- Oftare konflikter mellan BM och klimat än BM och EST.
- Det bör skapas en lista över olika EST som guide, det finns en sådan på Naturvårdsverket.
- Det bör skapas sätt att visa och analysera olika målkonflikter mellan EST och EST, EST och BM.
- Det råder stor osäkerhet om BM är en EST. Många uppskattar BM, blir det en EST. Exempelvis, många vill ha isbjörnar och tigrar kvar som arter trots att de inte tror att de någonsin kommer att se en sådan. Ett moralistiskt och etiskt värde i att bevara BM. Samtidigt finns det en mångfald av arter som bara uppskattas av ett fåtal.
- Fokus på att bevara BM ger annan BM än om fokus varit på EST (vanliga och producerande arter gynnas).

Tommy berättade om en pollinations konferens i Nederländerna, när entreprenörerna starkt mot-sätter sig alla försök att öka den naturliga pollinatör-populationen. Orsaken till detta är att entreprenörerna kör runt med humlesamhällen på hjul till odlingar och trädgårdar. Det är en lönsam verksamhet som känner sig hotat av ökande populationer av "vilda" pollinatörer.

Reflekterande panel

Som avslutning på dagen bad vi tre personer med skilda perspektiv och kunskaper att – utifrån vad de har hört – reflektera över konferensens rubrik: Ekosystemtjänster i teori och praktik – fantastiskt eller förödande för biologisk mångfald?

Jan Bengtsson är professor vid Institutionen för ekologi; Enheten för mark- och landskapsekologi, SLU. Hans forskning handlar om biologisk mångfald, ekosystemtjänster och organismsamhällens ekologi i produktionsekosystem och -landskap (jordbruk och skog), och om kopplingen mellan populations/samhälls-ekologi och ekosystemprocesser, såväl i teori som i empiriska studier och i tillämpade sammanhang. Han är också medlem i styrgruppen för Framtidens Lantbruk.

Kerstin Sköld är stadsträdgårdsmästare i Järfälla kommun. Hon deltar som park- och naturstrateg i planering och utveckling utifrån hållbarhetsaspekter med tyngdpunkt på ekologi. Hon arbetar med medborgardialoger och gestaltning av de offentliga rummen inom natur, park och stadsmiljöer.

Gunnar Lindén är naturvårdsspecialist på LRF och LRF Skogsägarna och arbetar främst med naturvårdsfrågor kopplat till jord- och skogsbruk. För LRF:s räkning har han suttit i flera expertgrupper med kopplingar till biologisk mångfald och ekosystemtjänster, bland annat för det nationella skogsprogrammet och miljömålsberedningen. Han är ursprungligen jägmästare och har tidigare bland annat jobbat med naturvårdsfrågor på myndigheter och på konsultföretag. Han sitter med i KSLA:s kommitté för ekosystemtjänster. Gunnar har ett engagemang för markägares rättigheter och skriver en blogg om naturvård ur ett markägarperspektiv.

Publikens frågor

Under tiden som föreläsarna talade hade publiken möjlighet att skicka sina frågor till talarna. Frågorna togs upp under diskussionsstunden efter föreläsningen. Men i många fall var frågorna fler än tiden räckte till. Därför har vi i efterhand blett berörda talare svara på dessa inkomna frågor.

Är ekosystem-otjänster något som används eller bör användas för att komplettera bilden?

(Fråga riktad till Karin Skantze, Naturvårdsverket)

Svar: Ekosystemtjänsterna är de vi brukar lyfta fram i kommunikations-satsningen om ekosystemtjänster, det har visat sig vara det mest effektiva för att nå dit vi vill, nämligen få till en ökad hänsyn till biologisk mångfald. Men visst mygg, insektsburna sjukdomar osv. bidrar inte till människors välbefinnande. Lyft fram dessa otjänster där det är relevant, annars skippa. Sätt fokus på det positiva, det gynnar ändamålet bäst har vi märkt.

Vissa åtgärder för biologisk mångfald kan drabba biologisk mångfald på andra sidor, sade Tommy, och exemplifierade med vargar och får. Utgör fåren en del av den naturliga inhemska biologiska mångfalden?

(Fråga ställd till Tommy Lennartsson, CBM)

Svar: Jag talade en del om detta på föredraget. Det är alltså inte fåren som är den biologiska mångfald som påverkas negativt av stora rovdjur (de klarar sig nog som art och raser!), utan den biologiska mångfald som är knuten till de naturbetesmarker som får och andra betare skapar. Med andra ord mycket av den biologiska mångfald som miljö kvalitetsmålet Rikt odlingslandskap handlar om. Eller den biologiska mångfald som är beroende av renbete, för den delen, om man tar fjällmålet i stället.

Tidsfönstret för bedömning av ekonomisk hållbarhet är oftast kort (5 år? 1 mandatperiod?) – väsentligt kortare och skilt från de 2 tidsfönstren för bedömning av social respektive ekologisk hållbarhet som är mer lika varann (mer än 20 år framåt). Håller du med? Kan man ändra på det?

(Fråga riktad till Lina Isacs, KTH.)

Svar: Jag är osäker på om det finns någon tidsperiodstandard för social och ekologisk hållbarhet i hållbarhetsbedömningar, och för ekonomisk hållbarhet finns egentligen inte heller någon sådan vad jag vet. Men det är kanske inte heller din fråga: ekonomiska kalkyler, som ofta handlar om att budgetmässiga kostnader och nyttor ska gå ihop, eller att investeringar ska "betala sig", har hursomhelst precis som du säger säkerligen oftast ett kortare tidsperspektiv än när man försöker bedöma hållbarhet i vidare mening. När man räknar på hållbarhet i samhällsekonomiska studier och tar med miljöaspekter, som jag kan mest om, brukar man i vissa fall ha riktigt långa tidsperspektiv; klimatekonomiska studier försöker t.ex. skatta värden för 2050 eller 2100 (men sällan mer). Det problematiska med dem är omräkningen i pengar, som har ungefär samma problem som de jag beskrev i min presentation – man kan inte kvantifiera allt som är viktigt – och när man försöker göra långsiktiga skattningar jämförbara med dagens kostnader och nyttor får man ännu större problem eftersom man inte bara måste anta vad som kommer att ske i framtiden utan också vad människor i framtiden tycker om det som sker.

Jag vet inte hur man skulle kunna arbeta för att synka tidsperspektiven i olika underlag. Samhällsekonomiska studier som används för att utvärdera politiska förslag låter ofta som att de gör anspråk på att omfatta det mest väsentliga för samhället, även det relativa värdet av sociala och ekologiska prioriteringar. Det är naturligtvis inte sant, men det ligger nära till

hands att se det som en spegling av vad människor och politiker sätter främst i samhället idag (dvs. kortsiktigt tänkande). Samtidigt är det nog lika sant att människor i allmänhet vill att vi ska leva mer hållbart, och därför ställer upp på t.ex. de politiska mål vi har för det. Jag tror att det behövs flera olika typer av mått och underlag som kompletterar varandra. Kanske kan vi hitta standards för hur beslutsfattare ska hantera många olika typer av värdemått samtidigt. Men oavsett det är politisk diskussion viktig, utöver expertkalkyler. Fast, tillbaka till tiden: en viktig sak i ekonomiska bedömningar är transparens, tror jag, att det tydligt ska framgå vilket tidsperspektiv man haft.

Mycket av ex. på monetär värdering av ES är samhällsekonomiskt ofullständig. Finns triple-win mellan bevarande av BM, restaurering av ES och sysselsättning?

(Fråga riktad till Lina Isacs, KTH.)

Svar: Jag instämmer helt i det första, men när det gäller det andra kan jag inte säga något bättre än att det måste bero på vad vi ser framför oss. BM- och ES-bevarande kan ge en del sysselsättning om samhället bestämmer sig för att satsa på det, antingen via staten (som då kan kräva högre skatter för att finansiera åtgärder), eller via någon form av marknader där privata aktörer köper och säljer förvaltning av ekosystem för att de tvingas till det (dvs. även där krävs statens inblandning). Vill man vara optimistisk kan man kanske även tänka sig att det kan ske mer frivilligt och på fler sätt, t.ex. för att människor börjar bry sig om naturen, ser kopplingar mellan sin konsumtion och hur naturen påverkas och att det skapar en efterfrågan på nya varor och tjänster som i sin tur skapar nya arbeten. Dvs. det som delvis sker redan idag men som är fjuttigt i jämförelse med det vi människor sysslar med som hotar BM och ES. Jag är inte jätteoptimistisk, om jag ska vara ärlig. Inget nytt under solen-svar, alltså. Vi får helt enkelt se.

Foto: Annika Borg

Kanske är det bättre att ta upp närliggande exempel som den samiska kulturen? Är det inte den urbana människan över hela världen som känner sig främmande till naturen?

(Fråga ställd till Carina Green, CBM)

Svar: Visst finns det generella skillnader i uppfattningen av det vi kallar "natur" mellan det samiska och det svenska samhället. Men det finns alldeles säkert andra skiljelinjer som är mer relevanta. Exempelvis de du själv tar upp – skillnader i uppfattning av "naturen" mellan urbana och icke-urbana människor. Dessutom är människor komplexa på det sättet att vi kan vara både urbana och icke-urbana samtidigt, det vill säga bo i staden men ha en rural kunskap. De flesta av oss pendlar säkert mellan att vara urbana och icke-urbana. Jag tror att det "dwelling"-perspektiv jag pratar om här framför allt är förknippat med en specifik plats för olika människor. En plats som för oss är "hemma" och som vi på något sätt "förkroppsligar" och har det där omedelbara intima förhållningssättet till – det vill säga där platsen för oss är allt annat än "objekt". När det inte finns den typen av distans mellan människan och platsen. Men detta senare perspektiv blir tydligare med de exempel jag tog upp från andra kulturella verkligheter där det finns en helt annan grundläggande förståelse av, och kategorisering av, det vi kallar "natur".

Riskerar värderingen av EST och biol. mångfald att "kidnappas" av ekonomer med annan egen agenda? Exv. såsom prof. Clive Spash i Wien har givit exempel på?

(Fråga ställd till Carina Green, CBM)

Svar: Jag är inte insatt in professor Clive Spash och hans arbete. Men helt klart finns det en del av EST-tänket som går ut på att värdera tjänsterna i monetära termer. Detta ser jag som en väldigt tydlig del av det neoliberala spåret inom naturvården, något som växt mycket på senare tid (se bara på alla projekt som handlar om Payment for Ecosystem services som poppar upp) – men den neoliberal tendensen inom naturvården har ju också kritiserats starkt, bland annat av antropologer.

Program

8:30	Registrering, kaffe, bokbord	Loftet	
9:00	Välkomsthälsning och inledning	Loftets stora hörsal	Tuija Hilding-Rydevik, CBM
9:10	Praktikaliteter		Anders Esselin, moderator, Man & Nature
Presentationer:			
9:15	Nationellt och internationellt arbete med Ekosystemtjänster		Karin Skantze, Naturvårdsverket
9:35	Värdefulla ekosystemtjänster och rik biologisk mångfald – två sidor av samma mynt eller olika valutor?		Tommy Lennartsson, CBM
9:55	Frågor och diskussion		
10:10	Kaffe, bokbord	Loftet	
10:40	Värdering av ekosystemtjänster – anpassa studier efter behov och kommunicera resultaten klokt	Loftets stora hörsal	Lina Isacs, KTH
11:00	Ny studie: Spelar ekosystemtjänster i planering och beslutsfattande egentligen någon roll?		Tuija Hilding-Rydevik, CBM
11:20	Vad gör ekosystemtjänstbegreppet med vår föreställningsvärld?		Carina Green, CBM
11:40	Frågor och diskussion		
12:00	Lunch	Ultunarestaurangen	
13:00-16:00	Parallella gruppdiskussioner i två block	(se nedan)	
14:15	Kaffe, bokbord	Loftet	
16:00	Reflekterande panel: Ekosystemtjänster i teori och praktik – fantastiskt eller förödande för biologisk mångfald?	Loftets stora hörsal	Janne Bengtsson, SLU; Kerstin Sköld, Järfälla kommun; Gunnar Lindén, LRF
16:20	Avslutande ord	Loftets stora hörsal	Tuija Hilding-Rydevik, CBM
16:30	Avslutning och mingel	Loftets stora hörsal / Loftet	

Parallella gruppdiskussioner: Block 1 (A–D) klockan 13:00 samt block 2 (A–D) klockan 14:45.

A. Hur används ekosystemtjänster som besluts- och planeringsverktyg i kommunal verksamhet?

Inledningstalare: Kristina Ask och Lena Brunsell, Ekologigruppen, samt Åke Hesselkrans och Juliet Leonette-Lidgren, Malmö stad.
Ordf: Tuija Hilding-Rydevik, CBM

B. Vad kan begreppet ekosystemtjänster tillföra jordbruket och odlingslandskapet?

Inledningstalare: Inger Pehrson, Landsbygdsnätverket.
Ordf: Åke Berg, CBM

C. Hur skapas och förloras ekosystemtjänster?

Inledningstalare: Maria Hoflin, Upplandsstiftelsen.
Ordf: Anna Westin, CBM

D. Vad finns det för synergier och motsättningar mellan ekosystemtjänster och biologisk mångfald i miljökvalitetsmålen

Inledningstalare: Marie Björklund, Länsstyrelsen Norrbotten.
Ordf: Tommy Lennartsson, CBM

